

# Stefan Moysa

---

"Befragte Katholiken - zur Zukunft von Glaube und Kirche : Auswertungen und Kommentare zu den Umfragen für die gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland", wyd. Karl Forster, Freiburg-Basel-Wien 1973 : [recenzja]

---

Collectanea Theologica 44/4, 198-199

---

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Nie sposób nawet wyliczyć, ile autor stawia podobnych zagadnień, które kipią aktualnością i muszą wywołać żywe zainteresowanie zarówno teologa pragnącego konfrontować doktrynę z życiem, jak też duszpasterza, który chce świadomie stosować środki do swoich zamierzeń. Chociaż niepodobna żądać, aby zagadnienia postawione zostały opracowane szczegółowo, to jednak autor ukazuje jasno, jak dialog między socjologią a teologią jest konieczny, jak może się przyczynić do wzajemnego wzbogacenia obu dyscyplin i pozytywnie wpłynąć na działalność duszpasterską.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

*Befragte Katholiken — Zur Zukunft von Glaube und Kirche. Auswertungen und Kommentare zu den Umfragen für die Gemeinsame Synode der Bistümer in der Bundesrepublik Deutschland*, wyd. Karl Forster, Freiburg-Basel-Wien 1973, Verlag Herder, s. 276.

Episkopat Niemiec zachodnich zorganizował wśród katolików tego kraju szeroko zakrojoną ankietę, obejmującą cały stan religijny tamtejszego społeczeństwa. Bezpośrednio miała ona posłużyć do zorganizowania synodu biskupów na tamtejszym obszarze. Otrzymano 4,4 miliona odpowiedzi, co dało olbrzymi materiał, który został opublikowany w syntetycznym raporcie. Książka recenzowana jest próbą wykorzystania tego raportu dla celów pastoralnych i teologicznych. Wydawca jej zwrócił się do specjalistów z prośbą o zajęcie stanowiska odnośnie do pewnych zagadnień, jakie raport narzucał. Opracowanie uzyskane w ten sposób mają duże, nie tylko praktyczne, ale również naukowe znaczenie, daleko wykraczające poza właściwe problemy Kościoła zachodnoniemieckiego.

Nie byłoby celowe wyliczanie wszystkich tematów poruszonych w książce. Niektóre z nich mają wyraźne teologiczne zorientowanie, jak na przykład wstępne opracowanie wydawcy dotyczące teologicznej motywacji i pastoralnych konsekwencji ankiety. Inne noszą charakter bardziej socjologiczny, jak na przykład artykuł *Lengelina*, zajmujący się problemem praktyki niedzielnej katolików i jej związkiem z przynależnością kościelną. Inne znowu mają na oku bezpośrednio pastoralne cele, jak opracowanie *Rauschera* dotyczące społecznej i politycznej orientacji katolików. Jeszcze inne są jakby rzutem oka na całość i oceną ankiety rozważającą celowość podejmowania tego rodzaju prac.

Tę celowość szeroko uzasadnia wydawca książki. Wyprowadza ją przede wszystkim z sytuacji, w jakiej wiara wiernych musi się wyrażać. Jest to sytuacja szybko zmieniającego się świata i głęboko sięgających przemian w samym Kościele. Jeżeli tej sytuacji należycie się nie rozezna i nie podejmie jej nakazów, może to doprowadzić do powstania nowego „wyznania”, jakiegoś pochrześcijańskiego humanizmu, który z kolei stwarza niebezpieczeństwo utopijnego totalitaryzmu. Autor stwierdza poza tym, że ankieta może się przyczynić do zwiększenia osobistego zaangażowania katolików i zasugerować struktury kościelne bardziej do tego celu przydatne.

Wydawcy książki zdają sobie sprawę z granic metody socjologicznej, a zwłaszcza z trudności wykorzystania danych socjologii dla analizy problemów teologicznych. W szczególności, jak zwraca uwagę *Kaufmann*, bardzo jest trudno określić, jaki jest *sensus fidelium*, czyli wiara ludu dotycząca jakiejś prawdy. Tutaj trzeba by było jeszcze ściślejszego teologicznego określenia, czym jest ów *sensus fidelium*. W ogóle sprawa związków między teologią a socjologią, wzajemnego przenikania się i uwarunkowania tych dyscyplin, jest trudnością, która stale powraca w poszczególnych opracowaniach. Niemniej doznaje się wrażenia, że niektóre przyczynki są pewnym trwałą wkładem do teologii. Takim wkładem jest na przykład określenie sytuacji wiary. Wiara znajduje się według *Hemmerlego* w sytuacji na-

piętra między łaską Bożą a ludzką wolnością. Jako taka jest zależna od sytuacji i nią uwarunkowana, ale zarazem znajduje się ponad nią, jest *situationsentoben*. Co więcej jest ona czynnikiem, który również warunkuje sytuację i kształtuje egzystencję ludzką człowieka.

Takich pozytywnych i trwałych osiągnięć w dziedzinie teologii, praktyki pastoralnej i socjologii jest w książce bardzo wiele i pod tym właśnie kątem widzenia należy oceniać celowość podejmowania ankiet w dziedzinie socjologii religii. Książka zaś na pewno ożywi problematykę teologiczną, wytyczy nowe szlaki, a dla socjologów będzie pomocą, by mogli bardziej konkretnie ukierunkować swoje badania, co nie zawsze jest łatwym do rozwiązania problemem.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Manfred BAUMOTTE, Hans-Walter SCHÜTTE, Falk WAGNER, Horst RENZ, *Kritik der politischen Theologie*, München 1973, Chr. Kaiser Verlag, s. 62.

Teologia polityczna, której głównym przedstawicielem wśród katolików jest J. B. Metz, nie przestaje wywoływać żywych oddźwięków i dyskusji, co jest najlepszym dowodem, że trafia ona w jakiś nerw współczesnej rzeczywistości<sup>1</sup>. Tym razem kilku autorów protestanckich wypowiedzi się na tematy mniej lub bardziej z nią związane.

Jako pierwszy Baumotte stara się wykazać, że teologia polityczna jest pytaniem o teologiczną strukturę rzeczywistości politycznej. Usiłuje ona zobaczyć rzeczywistość historyczną w świetle objawienia i wyrazić ją w pojęciach teologicznych.

Z kolei Schütte zajmuje się formułą, która w teologii politycznej odegrała dużą rolę, a mianowicie: „Królestwo Chrystusa”. Nie sięgając zupełnie do źródeł biblijnych, z którymi ta formuła jest ściśle związana, twierdzi on, że powstała ona w walce Kościoła z systemami politycznymi, aby totalnym roszczeniem państwa przeciwstawić totalne roszczenia teologów i chrześcijaństwa.

Jeszcze ostrzej, choć pośrednio, krytykuje teologię polityczną Wagner, który zupełnie niedwuznacznie przeprowadza paralelę między teologią polityczną a hitlerowską teorią narodowego socjalizmu. W tej ostatniej widzi również specjalny typ teologii politycznej.

Najbardziej rzeczowy jest ostatni przyczynek, napisany przez Renza, w którym wskazuje on na konieczne napięcia między teorią a praktyką, w jakich znajduje się teologia polityczna. Nie wiadomo na przykład, czy teologia polityczna jest teologiczną wiedzą o rzeczywistościach ziemskich czy też zbiorem teologicznych wskazówek dla życia politycznego.

Krytyka teologii politycznej w literaturze współczesnej wskazująca na braki tej koncepcji pozostaje w dalszym ciągu potrzebna. Niemniej Metz wskazywał już w swoich pismach na nieporozumienia, jakie tkwią w niektórych krytykach. Wydaje się, że przyczynki składające się na tę książkę nie dość uwzględniają to, co już zostało powiedziane i dlatego krytyka staje się miejscami niesprawiedliwa. Trudno zaś, aby tego rodzaju krytyka przyczyniła się do posunięcia naprzód problematyki postawionej przez teologię polityczną.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

<sup>1</sup> Por. np. J. B. Metz, *Zur Theologie der Welt*, Mainz 1968 (rec. *Collectanea Theologica* 39, 1969, z. 2, 164—165); *Diskussion zur „politischen Theologie“*, wyd. H. Peukert, Mainz-München 1969 (rec. *Collectanea Theologica* 41, 1971, z. 2, 187—188).